

Taal en rekenen in het mbo

Onderzoek naar varianten in de aansturing en varianten in de programma's

Eline Raaphorst
Paul Steehouder
Juni 2009

Samenvatting onderzoeksopzet

1. Context en probleemstelling

De basisvaardigheden taal en rekenen staan centraal in de strategische agenda's voor primair, voortgezet, middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs. De urgentie hiervan komt voort uit internationaal vergelijkend onderzoek, zoals PISA, waaruit naar voren komt dat Nederlandse leerlingen minder goed presteren op deze basisvaardigheden dan voorheen.

De commissie Meijerink heeft begin 2008 een advies over referentieniveaus uitgebracht. Dit advies is door het ministerie overgenomen. De staatssecretaris heeft in december 2008 de mbo-instellingen geïnformeerd over de consequenties van deze vaststelling voor het mbo, de instrumenten die door het ministerie ingezet worden en het tijdpad van invoering en vaststelling van beheersingsniveaus .

De consequenties voor het mbo zijn op hoofdlijnen de volgende:

- Alle mbo-niveaus krijgen eindniveaus voor taal en rekenen.
- Er komen centrale examens voor taal en rekenen.
- Bij de ontwikkeling naar competentiegericht onderwijs wordt expliciet gewerkt aan niveauverhoging voor Nederlands en rekenen/wiskunde.

Op basis van het principe van 'goed bestuur' en de autonomie van scholen is het de verantwoordelijkheid van de mbo-instellingen zelf om (beleids)maatregelen te nemen waarmee de gestelde ambities worden gerealiseerd. Het is nog onbekend hoe de mbo-scholen een vertaling maken van de recente maatregelen van de staatssecretaris. Verondersteld wordt dat er een breed scala van maatregelen wordt genomen en een breed scala van activiteiten wordt ontplooid op het terrein van taal en rekenen.

De vraag welke maatregelen worden genomen en welke effectief zijn is zowel voor de overheid als voor de scholen relevant. De overheid heeft daarom het ECBO gevraagd om daarnaar onderzoek te doen. Een dergelijk onderzoek vraagt ook om het zoeken naar verbanden tussen maatregelen en de resultaten van deelnemers. Voor het leggen van de verbanden tussen maatregelen en effecten start het ECBO een driejarig onderzoeksproject. In 2009 wordt de eerste fase daarvan uitgevoerd, die hieronder verder wordt beschreven.

2. Doel en opbrengst van het onderzoek in 2009

In 2009 wordt het - veronderstelde - brede scala in kaart gebracht van

- varianten in de aansturing van beleid voor taal en rekenen, de diversiteit van maatregelen op instellingsniveau en de vertaling daarvan naar het niveau van teams.
- varianten in de onderwijsprogramma's voor taal en voor rekenen.

Daarbij wordt gekeken naar factoren die van invloed zijn op de keuzes die de mbo-scholen maken, de knelpunten en de oplossingsrichtingen en wat daarbij de invloed van het overheidsbeleid is.

Er is gekozen voor een onderzoek via het uitvoeren van het aantal parallelle gevalsstudies, die zodanig opgezet worden dat onderlinge vergelijking van de cases mogelijk is. Door selectie van de cases wordt geprobeerd de verwachte breedte aan maatregelen en gekozen oplossingen in kaart te brengen. Bij selectie van de cases wordt ook rekening gehouden met de verschillende varianten in het mbo (bol/bbl, sectoren, niveaus).

Het instrument dat gebruikt wordt bij het onderzoek wordt in 2010 ontwikkeld tot een instrument dat mbo-instellingen kunnen gebruiken bij het (begeleid) monitoren van de effectiviteit van het taal en rekenonderwijs.

In 2010 en 2011 wordt in een vervolgonderzoek de verbinding gemaakt tussen de varianten van sturingsmaatregelen en programma's en de behaalde resultaten van de deelnemers. Op basis van deze relaties kunnen indicaties worden gegeven voor maatregelen die meer en maatregelen die minder werken. De indicaties kunnen voor de overheid aanleiding zijn zo nodig beleidsmaatregelen en instrumenten bij te stellen. Scholen kunnen bewuster kiezen voor maatregelen die effectief lijken te zijn.

3. Onderzoeksaanpak in 2009

In de periode juni tot december 2009 worden bij 8 tot 10 mbo-instellingen gevalsstudies uitgevoerd. In iedere gevalstudie worden op basis van een onderzoeksprotocol beschikbare beleidsdocumenten (taal en rekenbeleidsplannen, taal en rekenplannen van teams) geanalyseerd. Vervolgens worden in de instelling interviews gehouden om aanvullende gegevens (ervaringen, knelpunten, oplossingen, resultaten) in kaart te brengen.

In overleg met de instelling waar de gevalstudie wordt uitgevoerd, worden medewerkers uitgenodigd voor een interview. In de meeste gevallen zal het gaan om:

- directielid die verantwoordelijk is voor instellingsbreed taal en rekenbeleid en taal en/of rekencoördinator.
- (twee of drie) directieleden die verantwoordelijk zijn voor taal en rekenbeleid op niveau van sector (domein of opleidingscentrum)
- twee of drie teams (teamcoördinator of manager, taalcoach, taaldocent, vakdocent)
- een of twee gesprekken met (groepje) deelnemers.

De opbrengst van de gevalstudie (resultaten en analyse) wordt teruggekoppeld naar de instelling. In overleg met de instelling wordt dit vormgegeven. Te denken valt bijvoorbeeld aan een terugkoppeling in een netwerk taal- en rekenbeleid of een kenniskring in de instelling. Deze terugkoppeling kan enerzijds gezien worden als een validering van de analyse en anderzijds als een reflectie op het eigen taal en rekenbeleid van de instelling dat benut kan worden om verbeterpunten te identificeren.

De gevalsstudies worden in de periode juni tot december uitgevoerd. In die periode vindt ook de terugkoppeling naar de instellingen plaats.

De gevalsstudies worden vergeleken en geanalyseerd op overeenkomsten en verschillen in varianten van sturingsmaatregelen, varianten in onderwijsprogramma's. Ook zullen de ervaren knelpunten en oplossingsrichtingen die in de gevalsstudies worden gevonden in kaart gebracht worden. Eind december 2009/ januari 2010 zal het onderzoeksrapport beschikbaar zijn.